Nr 54

Konstitutionsutskottets betänkande med anledning av motion om förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti.

Motionen

I motionen 1974:927 av herr Hernelius m. fl. (m) hemställs "att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om lagstiftning med förbud mot kollektivanslutning till politiska partier". Angående motiveringen hänvisas till den tryckta texten.

Frågans behandling i samband med författningsreformen

I samband med behandlingen av propositionen 1973:90 i författningsfrågan upptogs ett antal under allmänna motionstiden vid 1973 års riksdag väckta motioner angående kollektivanslutning till politiska partier m. m.

Utskottet (KU 1973:26 s. 61–62) avgav följande yttrande över motionerna:

I motionerna *1973:3* av herr Sjöholm (fp) och *1973:376* av herr Åkerlind (m) begärs lagstiftningsåtgärder mot kollektivanslutning. I motionen *1973:3* föreslås att denna lagstiftning skall ske i grundlagsform och även omfatta religiösa samfund. I motionerna *1973:540* av herrar Boo (c) och Larsson i Borrby (c) och *1973:543* av herr Jonsson i Alingsås (fp) föreslås att riksdagen uttalar att kollektivanslutning till politiska partier bör upphöra.

Motioner syftande till förbud mot kollektivanslutning har behandlats och avslagits av riksdagen vid ett flertal tillfällen, senast 1972. Även grundlagberedningen övervägde frågan. Beredningen tog därvid avstånd från tanken att i grundlag införa förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti. Även departementschefen har anslutit sig till denna uppfattning.

Utskottet vidhåller sin sedan länge intagna ståndpunkt att lagstiftningsåtgärder innebärande ett förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti inte bör vidtagas. Motionerna har inte heller i övrigt gett utskottet anledning att föreslå någon riksdagens åtgärd. Utskottet avstyrker sålunda nu ifrågavarande motioner.

Två reservationer förelåg. I den ena (2 m) anfördes följande:

Enligt förslaget till ny regeringsform skall varje medborgare vara skyddad mot att myndighet tvingar honom att tillhöra förening eller trossamfund eller att ge sina åsikter till känna.

Motsvarande skydd gentemot enskildas tvångsåtgärder i samma syfte saknas. Inom ett område har det dock visat sig föreligga ett särskilt behov av sådant skydd, nämligen i samband med den s. k. kollektivanslutningen till politiska partier. Genom denna kan medlemmar i en organisation utan egen vetskap eller mot sin vilja inskrivas som medlemmar av partier, även om de redan är medlemmar i ett annat parti eller om det kollektivanslutande

Omtryckning

partiets ideologi är dem främmande. Utträde kan icke vinnas annat än genom åtgärd som innebär ett visst röjande av åsikt.

En kollektiv anslutning av detta slag strider mot grundläggande demokratiska principer. Då rättelse av det påtalade missförhållandet ej synes kunna vinnas på annat sätt – frågan har tagits upp i riksdagen i flera omgångar sedan 1934 – nödgas vi förorda att s. k. kollektivanslutning till politiskt parti förbjuds enligt bestämmelse i regeringsformen. Vi föreslår att stadgandet i fråga tas in som en sista paragraf – 9 § – i 1 kap. RF.

Med hänvisning till det anförda hemställer vi

att riksdagen med anledning av motionerna 1973:3, 1973:376, 1973:540 och 1973:543 som 1 kap. 9 § RF antar följande stadgande:

9 §

Ingen får genom kollektivt beslut anslutas till politiskt parti. Anslutning till politiskt parti får ske endast efter individuell ansökan.

I den andra reservationen (3 c, 2 fp) yttrade reservanterna följande:

Individens rätt att fritt och självständigt välja politiskt parti är grundläggande för demokratin. Utskottet kan därför av principiella skäl inte acceptera kollektiv anslutning av människor till politiskt parti. Reservationsrätt för den enskilde förändrar ingenting av uppfattningen i denna demokratiskt grundläggande fråga.

Nuvarande missförhållanden bör icke i första hand förändras genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas egen sida. Det är utskottets förhoppning att det genom opinionsbildning mot kollektivanslutningen skall visa sig vara möjligt att förmå partierna att själva bringa detta förfarande ur världen, så att som medlemmar endast registreras personer, som individuellt begär inträde i partiet.

Yrkandet i den andra reservationen var att riksdagen skulle förklara motionerna besvarade med det i reservationen anförda.

Riksdagen biföll med röstsiffrorna 167 mot 143 den andra reservationen.

Utskottet

Liksom tidigare motsätter sig utskottet av principiella skäl lagstiftning på berörda område. Det måste tillkomma fackliga organisationer att fatta beslut i egna angelägenheter.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1974:927.

Stockholm den 29 oktober 1974

På konstitutionsutskottets vägnar
HILDING JOHANSSON

Närvarande: herrar Johansson i Trollhättan (s), Boo (c), Werner i Malmö (m), Sten Andersson i Stockholm (s), Bergqvist (s), Fiskesjö (c), Karlsson i Malung (s), Björck i Nässjö (m), Svensson i Eskilstuna (s), Jonnergård (c), Molin (fp), Johansson i Malmö (s), Nordin (c), Gustavsson i Ängelholm* (s) och Berndtson (vpk).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1) av herrar Werner i Malmö (m) och Björck i Nässjö (m) som ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Enligt den nya regeringsformen skall varje medborgare vara skyddad mot att myndighet tvingar honom att tillhöra förening eller trossamfund eller att ge sina åsikter till känna.

Motsvarande skydd gentemot enskildas tvångsåtgärder i samma syfte saknas. Inom ett område har det dock visat sig föreligga ett särskilt behov av sådant skydd, nämligen i samband med den s. k. kollektivanslutningen till politiska partier. Genom denna kan medlemmar i en organisation utan egen vetskap eller mot sin vilja inskrivas som medlemmar av partier, även om de redan är medlemmar i ett annat parti eller om det kollektivanslutande partiets ideologi är dem främmande. Utträde kan icke vinnas annat än genom åtgärd som innebär ett visst röjande av åsikt.

I samband med riksdagsbehandlingen av den nya författningen i juni 1973 biföll riksdagen en reservation av innebörd att hittillsvarande missförhållanden beträffande kollektivanslutning till politiskt parti i första hand borde ändras inte genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas egen sida. Emellertid har frågan om kollektivanslutning dryftats under en följd av år utan att det parti, som främst använder sig av metoden, vidtagit några åtgärder. Även efter riksdagens uttalande i juni 1973 fällde såväl ordföranden i det socialdemokratiska arbetarpartiet som sekreteraren i samma parti uttalanden av innebörd att riksdagens uttalanden i frågan icke skulle föranleda någon ändrad inställning. Uppenbarligen saknas vilja från vederbörande partis sida att komma till rätta med missförhållandena.

Detta avsteg från gängse demokratiska principer och från åsiktsfriheten kan inte godtas. Utskottet anser att frågan bör lösas genom lagstiftning.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen med bifall till motionen 1974:927 hos Kungl. Maj:t anhåller om lagstiftning med förbud mot kollektivanslutning till politiska partier.

2) av herrar Boo (c), Fiskesjö (c), Jonnergård (c), Molin (fp) och Nordin (c) som ansett att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

Individens rätt att fritt och självständigt välja politiskt parti är grundläggande för demokratin. Utskottet kan därför av principiella skäl inte acceptera kollektiv anslutning av människor till politiskt parti. Reservationsrätt för den enskilde förändrar ingenting av uppfattningen i denna demokratiskt grundläggande fråga.

Nuvarande missförhållanden bör inte i första hand förändras genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas egen sida. Utskottet förutsätter att det genom opinionsbildning mot kollektivanslutningen skall visa sig vara möjligt att förmå det parti som tillämpar denna ordning att medverka till att kollektivanslutningen avskaffas, så att som partimedlem endast registreras personer, som individuellt begär inträde i partiet. Ett avskaffande av kollektivanslutningen kan aldrig betraktas som ett ingrepp i fackföreningarnas självbestämmanderätt.

3) av herr Berndtson (vpk), som ansett att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

Fackföreningsrörelsens uppgift är att företräda sina medlemmars intressen. Denna uppgift fylles bäst av en facklig rörelse som behåller en organisatorisk självständighet gentemot politiska partier. Underkastelse under partipolitiska hänsyn hämmar rörelsens aktionsförmåga. Att fackföreningsrörelsen i skilda lägen stöder politiska organisationer är både nödvändigt och riktigt, men det bör ske på basis av organisatorisk självständighet och på fackföreningsfolkets egna villkor. Enligt utskottets uppfattning är kollektivanslutning till politiskt parti i princip inte försvarbar.

När borgerliga politiker går till angrepp mot kollektivanslutningen är det dock inte av omtanke om fackföreningsmedlemmarna. De borgerliga har inget emot kollektivanslutningen när de anser att den tjänar deras egna syften. Sålunda torde flertalet borgerliga riksdagsledamöter vara övertygade anhängare av den religiösa kollektivanslutning, som för närvarande påtvingas hela folket via statskyrkan.

Riksdagen har vid flera tillfällen avvisat krav på lagstiftning om förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti. 1973 års riksdag biföll en reservation vari bl. a. anfördes följande:

Nuvarande missförhållanden bör icke i första hand förändras genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas sida. Det är utskottets förhoppning att det genom opinionsbildning mot kollektivanslutningen skall visa sig vara möjligt att förmå partierna att själva bringa detta förfarande ur världen, så att som medlemmar endast registreras personer, som individuellt begär inträde i partiet.

Liksom tidigare motsätter sig utskottet lagstiftning på berörda område.

GOTAB 74 8162 Stockholm 1974